Ларыса Рыжкова

ПАДРЫХТОЎКА ДА СПЕЎНАЙ ІМПРАВІЗАЦЫІ Ў ДЗІЦЯЧЫМ ФАЛЬКЛОРНЫМ АНСАМБЛІ

У выканальніцкім майстэрстве кожнага спевака калектыву вельмі важнае значэнне мае ўменне да імправізацыі, а таксама здольнасць трымацца ўласнай лініі, прыслухоўваючыся да іншых членаў гурта. У дадзеным артыкуле прыводзяцца прыклады практыкаванняў, якія дапамогуць кіраўнікам дзіцячых калектываў арганізаваць працу па навучанні імправізацыі.

Larysa Ryzhkova

PREPARATION FOR SINGING IMPROVISATION IN THE CHILDREN'S FOLKLORE ENSEMBLE

The ability to improvise, as well as the ability to adhere to its own line, listening to the other members of the group is a very important skill for each person in the singer's team. This article provides examples of exercises that will help leaders of children's groups to organize work on improvisation training.

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

У фальклоры ўся спеўная музыка трымаецца на спеваку. На такім спеваку, якога Зінаіда Мажэйка называла «Карыфей». Ён выбірае тон, вядзе апавяданне, вызначае інтанацыю, рытм, тэмп, з якім пяецца песня. Ён фарміруе ансамбль, таму што згладжаецца ці не згладжаецца спяваць з кім-небудзь са спевакоў.

І гэтае лідарства не аўтарытарнае, самі удзельнікі спеўнай групы рады наяўнасці такога лідара, які бярэ на сябе адказнасць за ўдалыя спевы. У сітуацыі аўтэнтычнай вёскі песню запяе самы прызнаны спявак з прысутных. Пасля яго запеву будзе лёгка ўступіць усім жадаючым спяваць. Чалавек з талентам запявалы заўсёды ўцэліць у «залатое сячэнне» тону, які максімальна зручны, дасягальны для высокіх і нізкіх галасоў. І такія самародкі-запявалы ёсць сярод нас і сёння. У мяне ў ансамблі Калыханка у кожнай групе, у кожным узросце заўсёды былі 2-3 чалавекі, якія валодалі такім беспамылковым запевам.

Ад шматгадовага сумеснага музыцыравання ў правільным ансамблі спевакоў устанаўліваецца рэфлекторная ансамблевая сувязь, якая дае магчымасць імправізаваць. Мелодыя пры імправізацыі раскладваецца спевакамі, як шкельцы ў калейдаскопе. У залежнасці ад таго, што пяюць спявакі справа і злева, узнікае ўнікальная, мелодыя хвіліны – рэакцыя ў спевака ў цэнтры мінігрупы.

Гэта хвіліны «палёту», калі спевакі пяюць, кіруючыся толькі сваім пачуццём прыгожага. Пяюць так, як раней не спявалі. І гучыць новы паварот вядомай мелодыі, завіток, упрыгожанне, якога не было раней. Такое магчыма толькі тады, калі сабраліся спевакі спетыя, з якіх ніхто не разгубіцца, не саб'ецца ад узніклай побач імправізацыі. Яны ўсе ўзрадуюцца гэтаму палёту, як запрашэнню даследаваць новы куток райскага саду, - песні.

У гэта падарожжа трапяць і слухачы. Яны разам са спевакамі перажывуць захапленне ад гукавых асацыяцый, таму што такое яднанне выканаўцаў не можа не захапіць адным пачуццём і слухачоў. Моманты такого «палёта душ» за прыгажосцю заўсёды пертвараюцца толькі ў прыгажосць. Здольнасці так спяваць у ансамбля узнікаюць не адразу, а ў выніку шматгадовага слухання і спявання фальклору.

Імправізуючы, спевакі не трымаюцца пэўных «партый». Яны ведаюць ўсю палітру распеву мелодыі і выбіраюць сваю версію, якую ім дазваляюць голас, дыханне, пачуццё ў момант выканання песні. Атрымліваецца гукавы калейдаскоп. Компасам ў падарожжы па песні з'яўляецца пачуццё радасці і гармоніі ад ўзнікаючых гукавых вобразаў свайго голасу і галасоў партнёраў - асамблістаў. Негарманічны спеў адразу будзе пачуты спевакамі і слухачамі. Скончыцца шчасце аднадушша і еднасці. Райскі сад знікне.

У ансамбля "Калыханка" ёсць свае практыкаванні, якія дапамагаюць наблізіць, адчуць імправізацыю як вышэйшую асалоду спевака.

АНТЫФОН. Рыхтуюць да імправізацыі спевы антыфонаў. Гэта калі адзін хор наступае на другі хор. Адна група спевакоў яшчэ дапявае радок песні, а другая група ўступае з новым радком. І нейкія імгненні два ансамблі супадаюць у гучанні. Такое можна пачуць нават на сучасных купаллях. На адной паляне некалькі груп спевакоў пяюць адначасова розныя песні, а карціна гукавая атрымліваецца прыгожая, гарманічная. Такое сумеснае гукавое дзеянне рыхтуе імправізацыю, здольнасць весці «сваю лінію» у зоне актыўнага руху «другіх ліній».

ВЯСЕЛЬНЫЯ ГАЛАШЭННІ. У вясельных песнях бывае адначасовае выкананне вясельнай песні і галашэння маці нявесты, ці самой нявесты. Атрымліваецца вельмі складаная гукавая карціна. Хвалюючая, гарманічная. Гучыць прыгожая ансамблевая песня. Са сваім рытмам, мелодыяй. Раптам пачынаецца галашэнне, якое таксама мае свой меладычны малюнак і рытмічную арганізацыю. І гэтыя «паралельныя вымярэнні» ў выніку, гучаць гарманічна, нараджаючы новую гукавую рэальнасць: галашэнне на фоне вясельнай ансамблевай песні.

ЛЕС. У нас у Калыханцы ёсць практыкаванне «Лес». Дзеці ходзяць па пакоі ўзад-уперад, нібы гуляюць па лесе і гучна, «на ўвесь лес» пяюць кожны сваю песню. Шляхі іх сыходзяцца, разыходзяцца, дзеці чуюць адзін аднога і блытаюцца, збіваюцца. Але паступова прывыкаюць і пачынаюць трымацца ў рамках сваёй мелодыі, свайго «маналога». Сустрэўшыся, імкнуцца «пераспяваць» адзін аднаго, перамагчы, спяваючы гучна. Ці наадварот, паказаць, што можна спяваць «твар у твар» розныя песні і не «зваліцца» са сваёй пазіцыі.

Музыка «ПАД ЯЗЫК». Гэтае практыкаванне спрыяе адпрацоўцы добрай, выразнай артыкуляцыі, добра фарміруе слых і рыхтуе спевака да імправізацыі. Музыка «пад язык» - гэта імітацыя розных музычных інструментаў. Юныя артысты пантамімічна дэманструюць ігру на балалайцы, гармоніку, скрыпцы, барабанчыку, а спяваючы, імітуюць гук інструмента: Балалайка: «-тын-дыр, тын-дыр, тын-дыр, тын-дыр…». Гармонік: «ай-я-яй-я-яй-я-яй-я-ай-я-яй-я-ай-я-яй…». Скрыпка: «цілі-лі-лі-лі-лі-цілі-лі-лі-лі-лі-лі…». Барабанчык: «бам-бам-бам-бам. Бум-бум-бум-бум….»

Усе гэтыя склады складаюцца ў мелодыю якога-небудзь танца, напрыклад, лявоніхі, месяца, курапета, ці падэспані. Атрымліваецца вясёлая «мешанка» з гукаў, складоў, арганізаваная толькі рытмічным малюнкам, асноўным тонам і заданай мелодыяй.

РАНІЦА Ў ВЁСЦЫ. Ёсць у нас карагод «Сіта-рэшата». Ланцужок дзяцей ходзіць і пяе адну фразу: «Сіта- сіта, сіта-рэшато, заплятайся сіта очэнь харашо». І зноў: «Сіта-сіта, сіта-рэшато…». На гэтую мелодыю мы робім практыкаванне «Раніца ў вёсцы».

Я: «Дзеці, хто першы прачынаецца ў вёсцы?» Дзеці: «Пеўнік». Я: «А як ён пяе?». Дзеці: (пяюць на мелодыю «Сіта») «Ку-ку-ку-ку-ку-ку-ку-ку-ку, ку-ка-рэ-ку, ку-ку, ку-ка-рэ-ку-ку». Я: «А хто за пеўнікам прачынаецца?» Дзеці: «Курачка». Я: «А як яна пяе?». Дзеці: «Ко-ко».

І так далей пра кароўку, бычка, сабачку, коціка, гусак, вутак, авечак, козачак, муху і, нават, жука. Я: «А цяпер пакажыце, як яны, прачнуўшыся, усе на двары гамоняць».

І тут дзеці пачынаюць разам крычаць – спяваць, паказваючы галасы розных звяроў. Атрымліваецца рознагалосы хор, які пяе мелодыю «сіта», але рознымі складамі-словамі. У курачкі слова кароткае: «ко-ко-ко», а ў кароўкі слова кароткае, але доўга цягнецца: «му-у-у-у». У жука адна літара:-ж-ж-ж-ж-ж. Атрымліваецца рознагалосы, рытмічна складаны, вясёлы хор. Дзеці вучацца адчуваць у хоры сваю «партыю», сваю «арыю», свой «маналог». І гарманічна ўключаць яго ў агульнае гукавае поле.

«КЛІП» ДА ПЕСНІ. А яшчэ мы любім маляваць голасам «карцінку», настрой. Ёсць у нас песня «Летала галубка пы саду, / за ёй галубчык у сляду. / -Што табе, галубчык, ды міне? / Ёсць ў цябе галубкі луччы міне. / -Колькі я па лесу не летаў, / -Луччы я галубкі не відаў».

Песня веснавая. У нас хлопчык пяе за галубка, а дзяўчынка пяе за галубку. А ўвесь ансамбль ціхенька імітуе трапяткі, ласкавы акампанемент:/ Тындыр-тындыр-тындыр… / -Ай-яй-яй-яй-яй-яй-ай-я-яй…/ Лю-лю-лю-лю-лю-лю-лю-лю.

Калі зададзеную мелодыю дзеці пяюць рознымі складамі, ціхенька, атрымліваецца такі ні то шоргат крылаў, ні то пляск вады, ні то шум лёгкага ветрыка. А некаторыя дзеці, захапіўшыся «аркестровым» працэсам, пачынаюць даваць нейкія эксклюзіўныя гукі: ўсхліпы, клёкат, варкутанне, што стварае сапраўдную карціну веснавога лесу з птушкамі, ручаямі, майскімі жукамі і іншымі радасцямі.

Такое практыкаванне пашырае музычныя, імправізацыйныя і, у цэлым, творчыя, мастацкія магчымасці дзяцей.

ДРАЖНІЛКА СВАТУ. Ёсць у нас усімі ўзростамі дзяцей любімая песня, запісаная ў вёсцы Ананчыцы Салігорскага раёна. Вясельная дражнілка Свату. Мы яе таксама зрабілі практыкаваннем і аздобілі акампанементам «пад язык».

Спявае ансамбль: А казалі сват вельмі харош, / у яго доўгі буслаў нос.

Нейкі фантазійны інструмент: -тындар-тындар, тындар, тындар… / А у свата лыса галава, / І казліна рыжа барада.

Другі інструмент: трунці-трунці, трунці-трунці… / Плавае па хаце, як таран, / Лыпае вачыма, як баран

Трэці інструмент: Бумба-румба-бумба-румба… / Калі сват цукерак не дасі, / Каравая сёння не з’ясі.

Заказ Свату ад спевакоў: Каравайчык- каравайчык- каравайчык- каравайчык. Потым ідуць заказы ад кожнага удзельніка ансамбля : -цукерачкі, цукерачкі… (накладваецца на ансамблевы «каравайчык») / абаранкі, абаранкі… (…на «каравайчык» і «цукеркі»)/ -і пячэнькі, і пячэнькі… (…на «каравайчык», «цукерачкі», «абаранкі» і г.д.) -піражочка, піражочка… / -мармеладзік, мармеладзік… / -торцік, торцік…

Атрымліваецца цікавая гукавая карціна. Гучыць шматслойны «заказ». Спевакам трэба вымавіць усё рытмічна і змясціць у музычную фразу вясельнай песні кожнае новае пажаданне. Гэта зусім не проста. Так будуецца «гранёная» артыкуляцыя, набліжаюцца здольнасці да ансамблевага адчування і імправізацыі.

Алеся Силаева

МЕТОДОЛОГИЧЕСКИЕ ПОДХОДЫ К ИССЛЕДОВАНИЮ ХОРОВОЙ ТЕАТРАЛИЗАЦИИ

В статье рассматриваются некоторые работы исследователей хоровой театрализации. Искусствоведы отмечают ее связь с фольклорным искусством, с народной песней. Автор работы подчеркивает, что это именно тот пласт, который мог бы стать благодарной почвой для исследований предпосылок возникновения хорового театра и его исполнительских форм.

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ